עין משפט נר מצוה

מא א ב מיי' פכ"ט מהלכות שבת הל' ט [והל' י] סמ"ג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעא סעיף יג:

מב ג מיי' שם הל' ה וסמג שם טור ש"ע א"ח שם ס"ו:

מג ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רצט ס"ה:

◆

רבינו חננאל

ואמר רב ברונא אמר רב נטל ידיו לא יקדש. ואסיקנא רב אימת דחביבה עליה ריפתא מקדש אריפתא, אימת דחביבה עליה חמרא מקדש אחמרא.

[א]הנוטל ידיו לא יקדש (א) אמר להו רב יצחק בר שמואל בר מרתא אכתי לא נח נפשיה דרב שכחנינהו לשמעתיה זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב [ב]זימנין דחביבא עליה ריפתא מקדש אריפתא זימנין דחביבא ליה חמרא מקדש אחמרא אמר רב הונא אמר רב טעם אינו מקדש בעא מיניה רב חנא בר חיננא מרב הונא טעם מהו שיבדיל א"ל אני אומר [א]טעם מבדיל ורב אסי אמר טעם אינו מבדיל רב ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי אישתלי וטעים מידי הבו ליה כסא ואבדיל אמרה ליה דביתהו והא מר לא עביד הכי אמר לה שבקיה כרביה סבירא ליה אמר רב יוסף אמר שמואל טעם אינו מקדש טעם אינו מבדיל ורבה אמר רב נחמן אמר שמואל [ג]טעם מקדש [ד]וטעם מבדיל
אמר

נטל ידיו לא יקדש. דקידושא מפסיק בין נטילה לאכילה והוי כהיסח הדעת ובעי נטילה אחריתי בתר קידושא: **דחביבא ליה ריפתא.** שהיה רעב מקדש אריפתא. אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא מעיקרא משי ואכיל נהמא דקידושא: **דחביבא ליה חמרא.** שהיה צמא: **טעם.** אם אכל שוב אינו מקדש כל הלילה: **אישתלי.** רב ירמיה: **אמרה ליה דביתהו.** דרב אסי לרב אסי: **והא מר לא עביד הכי.** דאמר רב אסי טעם אינו מבדיל: **כרביה.** כרב דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה:
כל

רשב"ם

נטל ידיו לא יקדש. אלא אחר יקדש והוא יצא ידי חובתו בשמיעה ושתיה דאין כאן היסח הדעת מאחר שהוא עצמו אינו מברך אבל הוא עצמו לא יקדש אם נטל ידיו כדי שיאכל על סמך נטילה דלפני קידוש דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה והוי כהיסח הדעת ובעי נטילה אחריתי בתר קידושא דתכף לנטילת ידים סעודה[ה] ובשביל קידוש לא בעי נטילה דהנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח[ו] והא קמ"ל דנטילה שלפני קידוש אינה עולה לו לפיכך יקדש תחלה ואח"כ נוטל ידיו. וכ"ש דהנוטל ידיו לא יבדיל דהא אפילו קידוש דבמקום סעודה הוא ואיכא למימר דליכא היסח הדעת אפ"ה אין יכול לסמוך על נטילה דלפני קידוש. והא דקאמר נטל לא יקדש ולא אמר מקדש וחוזר ונוטל ידיו היינו משום דלא בעינן נטילת ידים תרי זימני דהדא מינייהו ברכה לבטלה הלכך לא יקדש הוא אבל חבירו יקדש לו: **דחביבא ליה ריפתא.** שהיה רעב מקדש אריפתא אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא מעיקרא משי ידיה ואכיל נהמא דקידוש אלמא קידוש שלאחר נטילה לא חשיב היסח הדעת. וכן הילכתא דמי שנטל ידיו קודם קידוש א"צ לחזור וליטלן אחר קידוש ולא אפליגו רבנן בין מקדש אריפתא למקדש אחמרא מדלא קא מהדר ליה לרב יצחק בר שמואל מידי ומיהו לכתחלה מוזגין ואח"כ נוטלין לידים כב"ה במסכת ברכות (דף נא:). ומדרב שמעינן שמקדשין על הפת ואומר ויכולו ומברך המוציא ואינו אוכל גם לא יפרוס עד שיקדש אחרי כן. ודוקא קידוש אבל הבדלה אינה אלא על הכוס של יין כדאמרינן (שם דף נג.) העשירו קבעוה על הכוס ומי שאין לו כוס יין במקום[ד] שרגילין לשתות יין אל יבדיל על הפת ודי לו בהבדלת תפלה בסידור רב עמרם: **טעם.** אם אכל לא יקדש כל הלילה אלא למחר קודם סעודה: **אני אומר טעם מבדיל.** ואע"ג דלגבי קידוש אמינא טעם אינו מקדש בהבדלה אין להחמיר כל כך: **אשתלי.** רב ירמיה: **אמרה ליה דביתהו.** דרב אסי: **והא מר לא עביד הכי.** דאמר רב אסי טעם אינו מבדיל: **א"ל.** רב אסי: **שבקיה כרביה ס"ל.** דס"ל כרב ורב הונא משמיה דרב היה אומר וכן פרש"י:
כל

הנוטל ידיו לא יקדש. פירש רשב"ם ובסדר דרב עמרם משום היסח הדעת וקשה דהא רב גופיה קאמר בפ' כל הבשר (חולין דף קו:) נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום וי"ל דתנאי לא מהני אלא היכא דלא שכיחי מיא כגון שאין לו מים בסמוך או יש לו וצריך לדברים אחרים אבל היכא דשכיחי מיא ויש לו בסמוך לא יועיל תנאי כדמשמע התם דקאמר אמר להו רבא להנהו בני פקתא דערבות כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא משו ידייכו מצפרא ואתנו עלייהו כולי יומא איכא דאמרי בשעת הדחק ופליגא דרב ואיכא דאמרי אף שלא בשעת הדחק והיינו דרב משמע דרב נמי איירי בלא שכיחי מיא כדקאמר כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא וקאמר והיינו דרב וה"ר אלחנן מפרש (ב) נטל לא יקדש משום דמיחזי כנוטל ידיו לפירות דהרי זה מגסי הרוח: **זימנין** סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב כו'. השתא מסיק דקידוש לא הוי היסח הדעת וא"ת דבפרק אלו דברים (ברכות דף נא.) אמרי ב"ה מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ומפרש טעמא [ה]משום דתכף לנטילת ידים סעודה וכי מזיגת הכוס הוי טפי היסח הדעת מקידוש וי"ל דשאני מזיגה שהיא במזמן וצריך דקדוק שלא יחסר ושלא יותיר והוי טפי היסח [הדעת] מקידוש ור"ת פירש דהתם איירי בחול ויש לחוש שאם יטול קודם מזיגה שיעסוק בשאר דברים ולא יאכל לאלתר ולאו אדעתיה אבל בשבת אין לחוש שיפליג לדבר אחר שהשלחן ערוך ויאכל מיד: **מקדש** אריפתא. פירש רשב"ם שהיה מקדש על הפת במקום יין ואם כן היה נוטל תחלה ולא הוי קידוש הפסק וקשה לר"ת דקידוש על הפת ודאי לא הוי הפסק שהקידוש הוא לאחר המוציא והוי כמו גביל לתורי[ו] דלא הוי הפסק בין ברכה לאכילה וכ"ש דלענין נטילה לא הוי הפסק אבל במקדש על היין שהוא קודם המוציא יהיה הפסק בין נטילה לאכילה ומיהו יש ליישב פירושו דפעמים היה דעתו לקדש אריפתא והיה נוטל ואח"כ לפעמים היה נמלך והוה מקדש אחמרא והיה סומך על אותה נטילה ואין להקשות לרשב"ם דהא משמע לקמן דאין מבדילין על הפת מדאמימר בת טוות וא"כ כל שכן דאין מקדשין על הפת דקידוש חמור מהבדלה כדאמרינן לעיל (דף קה.) דקובעת לקידוש ולא להבדלה ולקמן אמרינן סבור מינה קידושי הוא דלא מקדשין הא אבדולי מבדלינן דאינה קשיא דאיכא טעמא דכיון שמצוה לסעוד סעודת שבת שייך קידוש על הפת אבל הבדלה אין ענינה אצל פת אלא דוקא על היין דשייך בכל דבר הודאה ושירה מ"מ נראה לר"ת דאין מקדשין על הפת כלל והכא ה"פ הנוטל ידיו לא יקדש משום דס"ל לרב יש קידוש שלא במקום סעודה ומיישינן שמא יפליג וילך לחוץ א"ל רב יצחק כו' זימנין דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא כלומר הוה מקדש אחמרא על דעת לאכול מיד ריפתא והיה נוטל מיד ידיו קודם קידוש ולא דמי למזיגת הכוס כדפרישית לעיל וזימנין דחביבא ליה חמרא הוה מקדש אחמרא שלא במקום ריפתא דהיינו סעודה דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה ומאן דסבר אין קידוש אלא במקום סעודה כ"ש דנוטל ידיו ומקדש דלא הוי היסח (ג) ובירושלמי דברכות גבי פלוגתא דב"ש וב"ה מברך על היום ואחר כך מברך על היין משמע כפר"ת דאין מקדשין על הפת דא"ר זעירא מדברי שניהם נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אמר רבי יוסי ב"ר בון נהיגין תמן מקום שאין יין שליח צבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותם במקדש ישראל ויום השבת משמע שאין מקדשין על הפת ול"ע אם מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה כמו שמבדילין וכולה שמעתין דאסרה לקדושי אשיכרא איכא לאוקמי כשאינו חמר מדינה ותדע מדקאמר רב כשם שאין מקדשין כך אין מבדילין ובחמר מדינה פשיטא דמבדילין ולקמן נמי דאמר אין מקדשין בלא יין וכן הוא בירושלמי שהבאתי איכא לאוקמא דלא אתי למעוטי אלא כשאינו חמר מדינה ואי מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה אתי שפיר ביום טוב שאחר השבת שיעשו יקנה"ז על השכר אבל אי אין מקדשין על השכר ולרשב"ם שאומר לקדש על הפת תימה איך יעשו אלי יקנה"ז על הפת ואלי על השכר ומיהו בסדר דרב עמרם יש אע"ג דאין מבדילין על הפת ביו"ט שחל במוצאי שבת מבדילין כיון דקידוש עיקר כדפסקינן יקנה"ז ומקדשין על הפת נעשה הבדלה טפילה לה ומבדיל על הפת עם הקידוש וכוס ברכת המזון נראה דמברכין על השכר היכא דהוי חמר מדינה דהא אפילו הבדלה דטעונה כוס לכולי עלמא מבדילין כל שכן ברכת המזון דאיכא ברייתא באלו דברים (ברכות נב.) שסוברת דאינה טעונה כוס ועוד דאמרינן בשמעתין אין אומרים הבא כוס של ברכה פירוש לברך ברכת המזון אלא על היין והני מילי דלא קבע סעודתיה עילויה אבל קבע סעודתיה עילויה לית לן בה משמע דאם קבע סעודתו עליו שמברכין עליו ברכת המזון וכל שכן אם הוא חמר מדינה מיהו רשב"ם מוחקו מן הספרים. מסקנא דמילתא מבדילין על השכר אם הוא חמר מדינה ולא על הפת ולר"ת אין מקדשין נמי על הפת אך יש להסתפק אם מקדשין על השכר: **טעם** אינו מקדש. פי' עד למחר קודם אכילה ואם תאמר למאי דפי' לעיל אף ידי יין יצאו כששתה בבית הכנסת א"כ איך יקדש שוב בביתו וי"ל דלא מיקרי טעם כיון שלא טעמו אלא מכוס של ברכה: **אישתלי** וטעים מידי. מה שמקשי' השתא נהמתן של לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה י"ל דהכא שהמאכל מותר אלא שהשעה אסורה אין שייך להקשות ובמקום אחר מפורש (גיטין ז.)[ז]: **שבקיה** כרביה ס"ל. פי' בקונטרס רב דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה ותימה דרב אסי נמי תלמידו של רב והלשון משמע כרביה ולא רביה[ח] אלא נראה כרביה כרב הונא [כדאמר] בפ"ב דקדושין (דף מו.) דרב ירמיה תלמידו של רב הונא דקאמר נראין דברי תלמיד ואע"ג דרב ירמיה בר אבא תלמיד חבר דרב הוה בפ' תפלת השחר (ברכות כז:) דקאמר ליה מי בדלת ולא קאמר ליה מר בברכות גרסינן ברוב ספרים רב ירמיה ובקדושין רבי[ט] ירמיה:
אמר

מסורת הש"ס

א) [לעיל קה. לקמן קו.], ב) [ברכות נב:], ג) [שם מד.], ד) כצ"ל: ובמקום, ה) [שם נב:], ו) [ברכות מ.], ז) [כד"ה השתא ושבת יב: ד"ה ר' נתן], ח) [נלצ"ל רבי], ט) [נדפוס שלפניו איתא בברכות דף כז: בכל הסוגיא רבי ירמיה אבל בקידושין מה: איתא רב ירמיה],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' הנוטל ידיו לא יקדש וכן אמר רב ארא בר אהבה אמר רב נטל ידיו לא יקדש אמר להו ר' יצחק: (ב) תוס' ד"ה הנוטל וכו' וה"ר אלחנן מפרש הנוטל ידיו לא יקדש: (ג) ד"ה מקדש וכו' דלא הוי היסח הדעת ובירושלמי: